

Erdészeti jegyzetek.

Kinek ne ötlött volna szemébe az a sok korlát-czölöp, mely országutainkat ellepi, mindenütt, bár merre utazunk, s néha még ott is, hol azokra valóban semmi szükség nincsen.

Ez az, mit modern erdőpusztításnak nevezhetni. Megmondom miért.

E czölöpök rendszeren tölgyfából készülnek, s ha megtudnám mondani, hány millió ily czölöp áncsorog utaink szélein, azt is kitudnám számítani, hogy mekkora erdőteret emésztenek azok föl évenként, s mennyire kevesitik ép azon fáinkat, melyek ára máris magasra hágott, s melyekből, ha tovább is így gazdálkodunk, ma-holnap végkép kifogyunk.

Tessék megkérdezni, mennyibe kerül egy vasuti ászokfa, s tessék tudakozni, hogy építészeink honnan veszik a tölgyfát, főleg jelentékenyebb vízi építkezéseikhez, s mennyibe kerül az? Már pedig a szükséglet évről-évre nő, s ezzel nő a fának értéke is s fogynak készleteink is, melyek úgy sem voltak dusak, s melyeket tartamosan pótolni nem vagyunk képesek, mert tölgyeseink állapota a lehető legmostohább. Megmondom miért.

Tölgyeseink rendszeren közelebb fekszenek a községekhez, mint bikkés, vagy fenyves erdeink, tehát inkább kivannak a károsításoknak téve, mert miután a nép tűzifával többé kevésbé el van látva, de épületfája kevés, vagy éppen nincs, s pénze se sok, s mert a tölgyfa drága is, ha lop, minden bizonytal tölgyfát lop, a mint ezt az erdőkárosítások esetei mutatják, melyek tulnyomó része épület, vagy szerszámfát tartalmaz, s jóval kevesebb tűzifát. De menjünk tovább.

Nézzük az erdőlegelőt.

Hol gyakoribb az, mint tölgyeseinkben, s miért, mert a tölgyek gyérebb zárlata bővebb legelőt nyújt, ép úgy nyáron

füvet, télen makkot, melyekben, s mert, mint mondtuk, közel is feküsznek, a legeltetés, úgy szólván, egész éven át nem szünetel, már pedig folytonos vagy gyakori legeltetés mellett, képzelhető-e megfelelő följújtás, s ott, hol a pásztorok állandó tanyát ütnek erdeinkben, lehet-e azok kellő megvédésére csak gondolni is? No de ezzel még nem fejeztük be.

Ki ne tudná minő szerepet játszik a népnél az erdei takarmány, főleg szénaszűk években; s honnan nyeri azt? tölgyeseinkből!

Tetszett látni erdőt, lombtakarmány gyűjtés után?

Tessék egy tyukot elevenen megkopasztani, aztán hadd szaladjon.

Igy nézz ki a koppasztott erdő!

Tessék aztán e tyukot minél gyakrabban részesíteni e szerencsében, majd lesz aztán belőle pecsenye, mint lesz a nyesett erdőből egy nyomorék állab, melynek törzsei idővel legfeljebb tűzifát nyújtanak, ha lesz elég puskaaporunk hozzá azokat szétrepesztetni!

Szóljunk végre még az irtásokról.

Hol irtják az erdőt leggyakrabban?

Minden bizonnyal ott, hol annak talaja gazdasági céloknak leginkább megfelel; ily talajon pedig minő fa tenyész leggyakrabban, a tölgy.

Tekintsünk vissza a multba, azon időre, midőn az erdők értéke még csekély lévén, a földesurnak érdekében állt, jobbágyainak a marhatartást az erdei rétek szaporítása által könnyíteni. S miként történt e szaporítás? Irtás által. S mi lett ennek a következménye?

Az, hogy a fokozatos s az urbéri viszonyok megszűntén innen is jogtalanul folytatott, évről-évre mindinkább terjedő, senki által nem gátolt, szigoruan soha nem büntetett irtásoknak, a legszebb és legértékesebb erdőrészek estek áldozatul, me-

lyekben, ha maradtak is még helyen közön irtatlan térek, miután azok fölújítása a folytonos legeltés következtében lehetlen volt, az erdő idővel megritkult s minden kihalt törzsnek helyét a kasza foglalta el, miből usus támadt, melynek nyomán a volt jobbágy az általa sok éven át kaszált téren álló fákat a földesur tulajdonának ismeri el ugyan, de a földet magáénak mondja, s hogy az ily egykor legtermékenyebb erdőföld az erdőgazdaságra nézve örökre veszve van, s arra az egykoron földte legszebb tölgyeseket visszavarázsolni, már a talaj silánysága következtében sem lehet, ez tény. De térjünk vissza a korlát-czölöpökhöz.

A Bach korszak tisztviselőinek, az ugynevezett „bizirkereknek“ egy érdemét nem lehet tagadni, s ez volt az utak fentartása.

Nem lévén kénytelenek a popularitást hajhászni, s nem függvén a választók kegyétől, mindent megtettek arra, hogy a közlekedési utakat ép karban tartsák, s ha vannak még utaink, melyek a szolgabírák tétlensége mellett még végkép tönkre nem mentek, ez valóban nem szolgabiráink érdeme; de miután minden tulbuzgalomnak megvannak rossz oldalai is, így történt, hogy a bezirkerek által tulfölötti számmal divatba hozott korlát-czölöpök alkalmazása, reánk is átörökölt, ha nem is a mellék utakon, de a fővonalokon mindenütt.

Nem mondom, hogy a sorompók nem lettek volna 48 előtt is alkalmazásban, mert ha valamely partról valaki ledült s nyakát szegte, azonnal sorompót állítottak föl e helyre, s intő jelül még keresztet is, valamint azt sem állítom, mintha a sorompók szükségtelenek lennének, de az ellen bármikor föl-szólalok, hogy e célra fát, s még pedig drága tölgyfát használjunk.

Nem vagyok azon helyzetben, hogy tehessem, de meg-vagyok győződve, hogy igen érdekes adatokat lehetne gyűjteni

azon összegekről, melyekbe e czölöpök előállítására és fõntartására kerül az országnak, fõleg vállalati uton.

Szép összegecske lehet ez fogadom, s megérdemelné a figyelmet.

Mennyivel jobb volna, ha azt inkább az utak javítására használnák föl, mi nagy elõny lenne a közlekedésre nézve, mert tessék elhinni, egy tõlgyfa-czölöp átlagos árából, legalább is 2 halom törött kő kerülne ki.

De ne tekintsük a nevezett czölöpöknek egyedül csak előállítási árát, hanem vegyük azt is, hogy hány pusztul el azokból mit a nép ellop, vagy megsért, s mit utólag pótolni kell, mert hogy a nép a korlátokat sérti és lopja a hol csak teheti, azt tagadni csakugyan nem fogjuk, s ezt teszi s tenni fogja már azon hajlamánál fogva is, melylyel a falopások iránt egyáltalában viseltetik, s melyben sajnos, de mindeddig korlátozva kellõ szigorral nem volt. Aztán azt sem tudom, hogy vannak-e uti rendõrségi törvényeink. Hogy uti rendõrségünk nincs, azt tudom.

De már ha a korlát czölöpök fölött pálczát törünk, s azokat mint az erdõpusztításnak egy nemét, s mint valami igen költségest elvetjük, lássuk miként lehetne azokat pótolni, mert hogy az utakat ott a hol elkerülhetlen, korláttal kell ellátni, ez tagadhatlan.

A korlát-czölöpöket legkönnyebben, legegyszerűbben s aránylag legkevesebb költség mellett, az ut széleire ásott szikladarabokkal, nagyobb kövekkel pótolhatjuk, mit idõ meg nem emészt, senki el nem lop, s mi ép úgy megfelel a czélnek, de sőt még jobban mint a faczölöp.

A hol az ut martos, ott a vidék hegyes is, hegyekben pedig van szikla és kő elég, melyek nyérése ha költséges is lenne, gondoljuk meg, hogy e költség egykor mindenkorra szolgál, s nem ismétlődik mint a faczölöpöknél, melyeket, mint fõntebb

említém, már nemzetgazdasági szempontból is mellőzni kéne nagyon is megfogyott tölgyeseink érdekében.

Ajánlhatnám ugyan a tölgyfaczölöpök helyett a bikkfaczölöpöket is, mint csalhatlanul jóval olcsóbb fanemet; de még ez esetben is a kerükltségre nézve előnyösbnek tartanám a faragatlan durva szikladarabok alkalmazását.

Hogy a bikkfa gyorsan korhad s ép ez okból mindeddig épületre nem igen használtatott, tudjuk a tapasztalásból, s hogy mind a mellett mégis a bikket ajánlottam korlát czölöpnek, megmondom okát.

Poroszhonban t. i. kísérleteket tettek arra nézve, hogy miként lehetne a bikkfának tartósságát bizonyos kezelés mellett fokozni.

E kísérletek megtétettek a bécsi állatkertben is, hol az így kezelt bikkfát palánk oszlopoknak használták, s melyekről bebizonyult, hogy egy 10" vastag bikkfa mint földbe ásott czölöp, 8 évig is eltart.

E kísérlet abból állt, hogy a fölhasználendő bikkfát tavasszal, a nedvkeringés ideje alatt ledöntötték, s azt mindaddig heverni hagyták, kérgestül és ágaival együtt, míg levelei végkép elfonnyadtak, mire a kéreg azonnal lehántatott.

A fa maga napnak kitéve száradt őszig, s csak akkor használtatott föl mint palánkoszlop, mely minden évben megvizsgáltatván, kitünt, hogy annak tartóssága az irt módon, legalább is 7—8 évre tehető; mi nagy előny, mert tudvalevőleg a közönséges módon kezelt bikkfa földbe ásva, már 2 év alatt elrothad.

Jellemző a föntebbi kísérletnél, hogy a palánk oszlopok nyirkos, árnyékos helyre ásattak be, egy fiatal erdő szélére s tartósságuk mégis meglepő volt, mennyivel meglepőbb és biztosabb lenne tehát az, ha az így előkészített bikkfát korlátczölöpnek használnók martos utak szélére, melyek rendszeren lejtősek is s talajuk kavicsos, száraz, hol tehát a fa nem oly gyorsan rothad.

Nem lesz fölösleges megemlítenem, hogy a bikkfának ily módoni előkészítésénél arra különösen kell vigyázni, hogy a törzs azon perczben, a mint annak lombozata végkép elfonnyadt, tüstént meghántássék, mert különben azonnal rothadásnak indul, mert a fonnyadt lombozat nem lévén képes a fának nedvét tovább is fölemészteni, az a kéreg alatt erjedésbe megy át s a fát megrontja.

Megemlítendő még az is, hogy az így előkészített fának tartóssága annál biztosabb, ha az használat előtt megfaragtatik, mert eltávolítottván így a törzsnek fiatalabb s gyorsabban korhadó része, a szijács, annak csakis kemje vagy színfája marad hátra, mi azután annál tartósabb.

A főntebbi kísérlettel egyidejűleg alkalmazták az álló törzsek meggyűrűzését is azon czélból, hogy azok lábon állva kiszáradjanak, de az így előkészített fa nem bizonyult be oly tartósnak, mint a ledöntött s levelében kiszáradt fa.

Miután ép e kísérletekről szóltam, nem hagyhatom érintetlenül, hogy azok eredménye nyomán ama kérdés merült föl, hogy nem lenne-e czélszerű a vasutakhoz oly roppant mennyiségben szükségelt tölgy sántalpakat, bikk sántalpak által pótolni.

Tekintve a két fanem kerükltségének nagy különbségét; tekintve a tölgyfának mind inkább növekvő árát; tölgyeseink megkimélését a bikkfának alkalmazása által; s figyelembe véve végre, hogy a bikkfának a főntebbi módon bizonyult tartóssága a vasutaknál, hol a sántalpak száraz kavics és porondban hevernek, még hosszabb időre is terjedhet mint a miként az nyirkos földben alkalmazott palánkoszlopoknál bizonyult, tekintve mind e körülményeket, bizton hiszem, hogy a kísérletek nem fognak hiányzani, e kérdés, s a mint hiszem előnyös, megoldására.

Egy ily kísérletről már is értesíthetem t. olvasóimat s maga idejében nem fogok késni annak eredményét is tudatni.

A selmeczi főbányagrófi hivatal t. i. megengedte, hogy a selmeczi erdőhivatal a Garam völgyéből Selmeczre vezető bánya vasúthoz ezer darab az említett módon előkészített bikk sintalpat szállítson, mely célra a szükségelt törzsek már le is döntettek s melyekből a föntebbi számú sintalp őszig már előállítva lesz. *)

Óhajtandó lenne, hogy e kísérlet ne álljon egyedül, s hogy a föntebbi kérdés megoldásához mennél többen járuljunk, alkalmazva ez eljárást a tölgyeknél is, melyek tartóssága a mondott uton csak nyerhet, mi ugyan egyre megy ki, lévén a cél egyrészt költség kiméltetés, másrészt pedig tölgyeseink föntartása s a tölgyfa árának lehető mérséklése, mert ne higyük, hogy erdeink érdeke a faárak emelkedésével azonos, mert így elveszitené erdészetünk legfőbb, azaz nemzetgazdasági fontosságát.

Végül még egy szót t. szolgabiráinkhoz, utbiztosainkhoz s azokhoz a kiket illet.

Tessék sziklákat repeszteni, követ hordatni utaik szegélyezésére, mert lelkemre mondom, mi nagyon sajnáljuk e hasztalan célra a drága fát.

Nem rejlik ebben semmi haszon, kivéven a liferánsok hasznát, mellőzük tehát s térjünk vissza az ősi szokáshoz, melynek nem egy maradványa — számtalan zömök szikla darab — most is, századok után, ott daczol az utak szélein s védi az útast a befordulástól sokkal jobban mint az a sok drága faczölöp, melyeket nemtudom miokból, de oly helyeken is láttam, hol azokra valóban semmi szükség sem volt.

Lázár Jakab.

---

*) A hol hiányzik a tölgy, ott már készséggel fordulnak a bikkfához is, minek igen élénk bizonyítványát láttuk Krajnában a schneebergi uradalomban, hol vasuti talpfák készítésére egész bikk-állabokat használtak fel, s hol mi is napnak,